

1. A szorgalmas és a rest leány

Volt egyszer egy öregember és egy öregasszony. Az öregasszonynak az előbbeni urától volt egy leánya, s a bácsinak is volt egy leánya az előbbeni feleségétől. De az öregasszony haragudott a férjének a lányára. Nem szívelte egyáltalán. Annyira jutottak, hogy a leányt elhajtotta, hogy menjen el szolgálni. Azt mondta az öreg ember:

- No, ha nem szíveled az én leányomat, akkor süss neki hamuba sült pogácsát, s menjen el, amerre a szeme lát.

Elindult a lány, s ment, ment egy darabig. Egyszer elért egy körtefát. Azt mondja a körtefa neki:

- Hova mész, te leányocska?

- Megyek szolgálni.

- Leányocska, gyere, tisztíts le engem a száraz ágaktól. Hogyha engemet megtisztogatsz, jótettedért jót kaphatsz.

Odament a leányocska, a körtefát szépen letakarította s továbbment. Elért egy szőlőbokrot. A szőlőbokor is azt mondta neki:

- Hova mész, te leányocská?

- Megyek szolgálatra.

Akkor azt mondta a szőlőbokr is neki:

- Gyere, tisztíts meg a száraz vesszőktől, metsszél meg s kapálj meg, mikor visszafordulsz, meglásd, jótettedért jót kapsz.

A leányocská szépen megmetszette, megkapálta s továbbment.

Ment, ment, amíg elért egy kemencét. Az a kemence összevissza volt omladozva, olyan rossz volt.

Azt mondta neki:

- Gyere ide, leányocská, sikálj meg engem, meglásd, mikor visszafordulsz, jótettedért jót kapsz.

Akkor a leányocská mindjárt földet gyúrt, megsikálta és továbbment. Elért egy forrást, egy kutacskát, egy kicsike kutacskát. De az a kutacská rendetlen, elhanyagolt volt. Azt mondja a kutacská neki:

- Hova mész, te leányocská?

- Megyek hosszú útra, szolgálatra.

- Gyere ide, takaríts ki engem szépen, meglásd, mikor hazatérsz, jótettedért jót kapsz.

Akkor a leány szépen kitakarította, kimerte az állott vizet belőle, és továbbment. Ment, ment, s ahogy ment, találkozott egy kiskutyával. Azt mondja az a kutya neki:

- Hova mész, te leányocská?

- Megyek szolgálni.

- Gyere, takaríts meg engem, s nyírj meg, s mikor visszafordulsz, akkor jótettedért jót kapsz.

Akkor a leányocská megnyírta, szépen megtakarította. A kutya megköszönte, s a leányocská továbbment. Ment, ment, s egyszer csak elért egy szép házat. Tündérek laktak benne. Kérdezik, hogy milyen útban van. Azt mondja nekik is, hogy megy szolgálatot keresni. Azt mondja az egyik neki:

- Maradj meg itt nálunk. Itt van hét szoba. Hatot seperj ki, de a hetedikbe be ne menj.

A leányocská ott maradt, és ott szolgált egy esztendeig. Meghallgatta az öregasszonyt, és úgy csinált mindent, ahogy ő mondta. Mikor az esztendőnek vége lett, így szólt az öregasszonyhoz:

- Most már haza akarok menni, hogy megmutassam apámnak s anyámnak, hogy mit szolgáltam.

Akkor azt mondja az öregasszony:

- Na, most gyere velem, meghallgattál szépen, és most meg is kapod, ami jár neked.

Akkor az öregasszony benyitott a hetedik szobába. Ott volt egy rakás ezüstpénz s egy rakás aranypénz. Azt mondja az öregasszony a leánynak:

- Most hengergőzz meg ebben az ezüstpénzben, ami reád ragad, az a tied.

Mikor a leányocska felállott, akkor megint azt mondta:

- No, most hengergőzz meg szépen az aranyban.

Akkor meghengergőzött a leányocska abban is, azután felállott s elbúcsúzott. Jött az úton visszafele, elérte a kutyát. A kutya olyan szépen táncolt, olyan öröme volt, mikor odaért hozzá, s azt mondta:

- No, leányocska, most gyere ide hozzám, s innen rólam vegyél, ami neked tetszik, s amit te szeretsz. A jótettedért most visszajár!

A kutya tele volt aggatva gyönggyel, s a leányocska vett, amennyi kellett, s szépen felrakta magára.

Ment tovább. Mikor odaért a kutacskához, az olyan szép volt, hogy csupa gyönyörűség, csészikék, kancsócskák voltak ott kirakva, amivel lehetett merni. S a leányocska merített, egyet ivott s megnyugodott. Azután szépen felkelt, s jött hazafelé. Mikor odaért a kemencéhez, ott sülték a bélesek, kalácsok. Azt mondja a kemence:

- Gyere ide, egyél, amennyi jólesik, mert a jótettedért visszajár.

Evett is, hozott is. S ahogy jött hazafelé, odaért a szőlőbokorhoz.

Hát ott olyan szép szőlő volt, bor poharakban kitéve, ehetett-ihatott, amennyi kellett. A bélesre éppen jólesett.

Tovább jött hazafele, s odaért a körtefához. Nagyon meleg volt, mikor odaért, s azt mondja a körtefa neki:

- Gyere ide, leányocska, már nagyon sok ideje várlak. Megért a körte. Vegyél és egyél, amennyi jólesik, s haza is vigyél, amennyi kell.

Még közeledett hazafelé, már a kakas meglátta, hogy jön. Felállott a kapu tetejére, és szólani fogott:

- Kukuriku-gángu, jön az én nénikém ezüsttel, arannyal teli futtatva.

Mikor közelebb jött, meghallotta a leány is, s szaladni kezdett, hogy örömet hozzon az apjának. Megint szólott a kakas:

- Kukuriku-gángu, jön az én nénikém arannyal és ezüsttel futtatva.

De az öregasszony azt kiabálta:

- Hallgass te, nem igaz!

Megint kiáltott a kakas:

- Kukuriku-gángu, jön az én nénikém arannyal és ezüsttel futtatva.

Mikor a leányocska bement a kapun, mondta az öregasszony:

- Elég sokat kaptál, de most elmegy az én leányom is, s az sokkal többet hoz, mint te hoztál!

Akkor az asszony süttött neki is egy hamuba sült pogácsát, betette a tarisznyájába, és elment az ő lánya is. Abban a nyomban odaért a körtefához. Azt mondja a körtefa:

- Gyere ide, leányocska, takaríts meg engem a száraz ágaktól, jótettedért jót kapsz!

Akkor a leány azt mondja neki:

- Én a csecsebecse lábacskaimat s vacsavacsa kezecskéimet nem csipkézem meg, akármilyen is lesz! - És továbbment.

Elérte a szőlőbokrot. A szőlőbokr is azt mondta neki, hogy menjen oda, és metssze meg, mert a jótételért jót kap; de a leány neki is azt mondta, hogy ő a csecsebecse lábacskaikat, vacsavacsa kezecskéit össze nem szurkálja, ha akármilyen is lesz.

Akkor továbbment, s elérte a kemencét. A kemence azt mondta neki:

- Gyere ide, te leányocska, gyúrjál földet, s sikálj meg engem, mert jótettedért jót kapsz.

De a leány azt mondta, hogy ő a csecsebecse lábacskaikat, vacsavacsa kezecskéit nem mártja a sárba, ha akármilyen is lesz.

Akkor továbbment, elérte a kútát, és a kút azt mondta:

- Gyere ide, leányocska, merd ki ezt az állott vizet, mert jótettedért jót kapsz.

De a leány neki is azt mondta:

- Én a csecsebecse lábacskaimat, vacsavacsa kezecskéimet be nem piszkítom, akármi is lesz.

Akkor továbbment. Elérte a kutyát. A kutya mondja neki:

- Gyere ide, leányocska, nyírjál meg!

De a leány azt mondta neki:

- Én reád nem teszem a vacsavacsa kezecskéimet, csecsebecse lábacskaimat, én be nem piszkítom, akármi is lesz.

Akkor továbbment, és elérte ő is azt a nagy kastélyt, és bekérezkedett, hogy ott aludjék. Őt is megkérdezték, hogy hova megy. Azt mondja a leány, hogy megyen hosszú útra, szolgálatra. Akkor azt mondja az az előbbeni öregasszony neki, hogy maradjon ott náluk, mert ott már volt egy Leány, s az nagyon jól viselte magát, s nagyon jól is járt.

Ott is maradt, és az öregasszony azt mondta neki:

- Itt van ez a hat szoba, seperd ki, de a hetedikbe be ne menj.

A leány a hat szobát kiséperte, s a hetedikbe se ment be egy darabig, de egyszer mégis bement. Még nem telt le fele az esztendőnek, mikor benyitott oda. Akkor látta csak, hogy mi van odabenn: kígyók, békák, s azok úgy összemardosták, hogy véres lett egészen. Mikor kijött onnan, odament a gazdasszonyhoz, s azt mondta, hogy ő nem szolgál tovább. Nem is fizették ki, mert nem fogadott szót, s hazafele indult.

Amint jött, útközben összetalálkozott a kutyával. Odament hozzá, hogy kérjen a gyöngyökből, de a kutya azt mondta:

- Nem akartál megtisztítani, most maradsz a csecsebecse lábacskaiddal s a vacsavacsa kezecskéiddel! Mehetsz utadra!

Jött nagy szomorúan, s odaért a kúthoz. Nagyon szomjas volt, s el akart venni egy kancsót, hogy igyon. De a kancsó elhúzódott tőle, s azt mondta a kút:

- Menj el innen, mert sajnáltad a kezedet s a lábadat. Semmit sem kapsz!

Akkor elért a kemencéhez. Ott sülték már a bélesek, kalácsok.

Mikor nyúlt oda a kemence szájához, hogy vegyen, sütötte a kezét, nem tudott venni. Azt mondja a kemence:

- Menj el innen, nem érdemled, hogy jót egyél, mert sajnáltad, hogy bemártsad a csecsebecse lábacskaidat s a vacsavacsa kezecskéidet.

Akkor továbbment. Elérte a szőlőbokrot, azon szőlő, ott a bor, csak enni s inni kellett volna.

Odament, hogy szakítson egy gerezdet, s vegyen egy pohár bort. Akkor a szőlőbokr eltaszította a kezét, s azt mondta neki:

- Menj el, mert nem akartál megmetszeni, s nem akartál megkapálni. Most nem érdekled meg.

Elért a körtefához, de ott sem tudott szakítani egy körtét is. Mikor közeledett haza, akkor a kakas felhágott a kapu tetejére, és szólani fogott:

- Kukuriku-gángu, jön az én nénikém vérrel futtatva!

Akkor az ördögös asszony odament, s azt mondta:

- Nem igaz, arannyal jó futtatva!

De a kakas megint elkezdte:

- Kukuriku-gángu, jön az én nénikém vérrel futtatva!

De az öregasszony megint csak azt mondta:

- Nem igaz, mert arannyal jön futtatva!

Harmadszor is azt mondta a kakas:

- Kukuriku-gángu, jön az én nénikém vérrel futtatva!

Mikor elmondta, akkor belépett a lány a kapun, s akkor meglátta az anyja is.

- Nem igaz, nem igaz! - kiabálta, de az öregember azt mondta:

- Látod, az én leányom jobban szolgált, mint a tied! - S akkor összevesztek, s az öregasszony és a leánya elment a háztól. Az öregember és a leánya, ha meg nem haltak, ma is élnek.

szerk. Kovács Ágnes

Icinke-picinke - Móra Ferenc Könyvkiadó

Budapest - 1972

2. A rest leány (népmese)

Volt egyszer egy rest leány, aki mindig kilenc párnán ült. Megkérte egy legény, de a leány anyja azt mondta neki:

- Ó, fiam, ő nem való neked. Nem tud dolgozni, se szőni, se fonni, se varrni. Mást se csinál, csak ül a kilenc párnán.

- Nem baj, majd én is kilenc párnán tartom.

Elviszi, lakodalmaznak. Eltelik a lakodalom, s az ura fölteszi a kilenc párnára. Azt mondja neki reggel:

- No te kicsi feleségem, én elmegyek a mezőre, de le ne szállja a kilenc párnáról. Én már főztem magamnak, később egyél majd te is. Látod azt a kecskebőrt ott a falon? Az főzzön nekünk estére, mert ha nem, jaj lesz neki. Délben parancsolj rá, hogy szálljon le és főzzön.

A fiatalasszony meg csak ült a kilenc párnán, s mondogatta a bőrnek, hogy szálljon le, főzzön, mert ha az ura estére hazajön s nem lesz étel, rosszul jár. De a kecskebőr meg sem mozdult.

Hazajön este az ember, s a feleségét sírva találja:

- Mi a baj, feleségem? Miért sírsz? - kérdezi az ember.

- Már hogyné sírnék, mikor olyan éhes vagyok, mint a farkas. Reggeltől semmit sem ettem.

- Hát a bőr nem csinált ételt?

- Az bizony nem, kedves uram. Annyit mondtam neki, kérleltem, szidtam, mégse hallgatott rám.

- No nem baj - mondja az ura -, majd elintézem én, hogy holnap főzzön.

Lekapja a bőrt a falról, s azt mondja a feleségének:

- Terítsd a hátadra, hadd verjem meg.

S elkezd ütni a felesége hátán. Hiába mondja az asszony, elég volt már, hogy holnap biztos főz majd, de az ember csak verte.

- Nem engedlek, mert ő se sajnált téged, mikor egész nap éhen tartott.

Aztán amikor azt gondolta, hogy már elég neki, visszaakasztotta a helyére.

A párnákat fölpuhította, fölvette a feleségét az ölkébe, fölterítette a párnákra, s azt mondta:

- No, kicsi feleségem, üljél csak a párnákon, én meg hozom az ennivalót.

Hozta is az ember a vacsorát. Másnap reggel megint mondja az ember:

- No kicsi feleségem, most el kell mennem, parancsolj a bőrnek, főzzön, mert ha nem, baj lesz.

Déltájban az asszony egyre mondogatta a bőrnek, hogy főzzön, de az nem szállt le a szegről.

Sírt, könyörgött neki, mindhiába. Este ismét fölterítette az ura a hátára, s jól megverte. Másnap, mikor az ember elment a mezőre, s az asszony látta, hogy a kecskebőr nem akar leszállni, leszökkent az ágyról, a kilenc párnáról, elkezdett mosogatni, sepregetni, főzni.

Este az ura mindent rendben talált.

- No kicsi feleségem, hallgatott rád a bőr?

- Bizony, lelkem uram, mindent ellátott.

- Ugye hogy használt a verés, te meg azt mondtad, ne üssem. Ezután nem ennyi verést adok, ha nem lesz étel, hanem annyit, hogy ki se bírja. De le ne szállj a párnákról!

- Dehogyan szálllok. Én onnét csak parancsolok, ez meg mindent elvégez.

De bizony csak addig ült a párnákon, míg az ura el nem ment dolgozni. Akkor leszökkent, s munkához fogott.

Meglátogatta az édesanyja, kíváncsi volt, hogy van a leánya.

Hát majdnem kétségbeesett, mikor azt látta, hogy sepreget, tisztogat s főzi az ételt.

- Mi történt leányom, hisz te otthon semmit sem csináltál!

- Ej, édesanyám, dolgoznom kell, mert látja azt a bőrt a szegen?

Úgy kiverik, csak úgy porzik.

- Minek törődsz te avval? - kérdezi az anyja.

- Én avval nem törődök, de mikor ütik, a hátamra kellennem.

Akkor értette meg az édesanyja, hogy miért kezdett dolgozni a leánya.

Így járt a rest leány, így tanult meg dolgozni.

*

3. A rest lány (székely népmese)

Egyszer volt egy gazdag lány, aki sohasem dolgozott, mert az anyja kényesen nevelte. Sokan kérték feleségül, de az anyja a kérőket mind lebeszélte. Azt mondta:

- Hagyd el, ne kérd, mert dologtalan, s nem élsz meg vele.

Megint megkéri egy legény, s lány anyja azt is le akarja beszélni, de ez azt felelte:

- Hát kegyelmed olyan anya, hogy a leányának nem akarja boldogságát? Jössz-e hozzám, húgom?

- Igen bíz' én jó szívvel! - feleli a leány.

A legény azt mondja:

- Gyere, menjünk s esküdjünk meg!

Elmennek, megesküsznek, s a legény a leányt elveszi az anyja ellenére is.

A leány csak ahhoz tartotta magát, ahogy az anyjánál szokva volt, ott üldögélt egy helyben, szép kényesen, pirimókosan, nem dolgozott semmit álló napestig, csak a lábát lóbázta. Neki az is mindegy volt, ha az ura szidta is érte.

Gondolta az ura:

“Hagyd el csak, ifiasszony, mert majd megtanítalak én téged dolgozni, ha az anyád meg nem tanított is!” - mert amikor hazajött a mezőről, az anyja is örökké panaszolta, hogy a menyecsszony semmit sem dolgozik. S azt mondta rá:

- Evvel, édes fiam, soha meg nem élsz, mert semmi dologhoz nem nyúl. Úgy ül örökké, mint egy nagy grófné! Jobb lesz, ha elvász tőle.

- Elválni nem válhatok el, anyámasszony, mert tudva úgy vettem el, mint dologtalant. Hanem bízza rám kegyelmed, majd megtanítom én őt dolgozni.

Másnap reggel az ifjú gazda elment ki a mezőre, mikor hazajött, azt kérdezte:

- Ma hányan dolgoztunk, anyámasszony?

Az anyja azt felelte:

- Ketten, édes fiam!

- Akkor hát ketten is együnk! - mondotta a fia.

Ettek ketten, s az ifiasszony étlen maradt, még este is s reggel is. Reggel, mikor az ura elment, sírt egy jó nótát, azután sóhajtozni s gondolkozni kezdett. Egyszer azt kérdi az anyósától:

- Anyámasszony, ha a tüzet megszítom, dolog-e?

- Dolog, édes leányom, dolog!

Megszította hát a tüzet. Azután azt kérdezte:

- Hát ha a tűzre fát hozok be, dolog-e?

- Dolog az is, édes leányom! - felelte az öreg.

Fát is hozott. Azután megint megkérdezte:

- Hát ha vizet hozok, dolog-e?

- Dolog, édes leányom, dolog!

- Hát ha kiséprem a házat?

- Az is dolog!

Vizet hozott, s házat separt, s az öreg megörvendett, hogy jól kezdi majd viselni magát, s elmagyarázta neki, hogy miféle dolgok vannak a ház körül, s azokba beleindította, segítette, tanította.

A gazda hazajött, s mikor asztalhoz kellett ülni, kérdi az anyját:

- Ma hányan dolgoztunk, anyámasszony?

- Hárman, édes fiam - mondta nagy örömmel az öreg.

- Nahát, akkor hárman is együnk! - mondta a gazda is örömmel.

Asztalhoz ültek hát, az ifiasszony még nagyobb örömmel, mert másfél nap alatt éppen eléggé megéhezett.

Az naptól fogva mindig hárman dolgoztak, s hárman is ettek. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

(Kriza János gyűjtése)